

JERZY TETZLAW

POLSKI IMPORT ROLNICZY W UKŁADZIE TOWAROWYM W LATACH 1956 - 1967

Zagadnienie importu rolniczego jest znacznie bardziej skomplikowane od zagadnienia eksportu. Eksportuje się w zasadzie tylko to, co może wytworzyć krajowa produkcja rolnicza. Natomiast import produktów rolnych pełni o wiele rozleglejsze funkcje. Musi on bowiem zaopatrywać w surowce i produkty przemysł krajowy i rynek wewnętrzny, o ile takich produktów nie potrafi czy nie jest w stanie wytworzyć rolnictwo danego kraju. Musi on również uzupełniać zaopatrzenie w surowce i produkty rolne, których rolnictwo danego kraju nie wytwarza w wystarczających ilościach i zaopatrywać samo rolnictwo, by mogło ono rozwijać produkcję uszlachetnioną przy niewystarczających ilościach własnych materiałów produkcyjnych. Te wszystkie zadania komplikują naszą analizę, wymagają bowiem oddzielenia towarów importowych, nie dających się wytworzyć w warunkach glebowych i klimatycznych naszego rolnictwa, od towarów, które mimo, że są importowane, mogą w przyszłości być wytwarzane przez nasze rolnictwo w wystarczających ilościach. Tak więc importowana masa towarowa musi być pomniejszona nie tylko o wartość tych towarów, których produkcja należy do dziedzin pokrewnych rolnictwu, jak to miało miejsce w przypadku eksportu rolniczego (gospodarka leśna i przemysł drzewny oraz rybołówstwo), lecz także o towary nie produkowane w kraju.

Stosownie do tego całość wyłączeń trzeba podzielić na import nie związany oraz import konieczny. Import nie związany to przywóz drewna, wyrobów celulozowo-papierniczych, ryb i przetworów rybnych. Import konieczny to przywóz bawełny, juty, sizalu, wełny, tytoniu, ryżu, kawy ziarnistej, ziarna kakaowego, herbaty i owoców cytrusowych. Szczegółowym rachunkiem wyłączeń zajmuje się tabela 1. Biorąc pod uwagę obie wspomniane kategorie wyłączeń musi się na podstawie danych tabeli 1 stwierdzić, że mimo silnej dynamiki importu towarów rolniczych udział importu rolniczego, tzn. importu związanego z możliwościami naszej gospodarki rolnej, wykazywał również, choć znacznie słabszą, tendencję rosnącą. Oznacza to, że import związany, który powstaje po potrąceniu

Tabela 1

Rachunek wyłączeń importowych w latach 1956-1968
w mln zł dewizowych

Rodzaj importu	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Import towarów rolniczych													
— ogółem	1271,8	1921,1	1540,1	1924,4	2031,5	2100,5	2052,4	2140,1	2542,7	2565,9	2541,2	2467,5	2754,6
Wyłączenia	685,8	913,2	842,9	875,5	917,7	913,21	862,7	886,9	1060,1	1101,0	1143,9	1079,1	1205,9
Import rolniczy	586,0	1007,9	697,2	1048,9	1113,8	1187,3	1190,7	1353,2	1482,6	1464,9	1397,3	1398,4	1548,7
Stosunek importu rolniczego do importu towarów rolniczych (w %)	46,1	52,4	45,2	54,5	54,8	56,5	57,8	60,4	58,3	57,0	54,9	56,4	56,2
Wyłączenia													
Drewno i wyroby celulozowo-papiernicze	63,3	93,3	102,1	102,8	109,6	143,6	165,6	131,4	169,9	185,2	207,8	219,2	261,7
Przędza ze sztucznego jedwabiu	7,3	10,6	20,1	18,4	20,3	21,7	14,7	17,0	23,7	27,7	26,8	33,0	39,5
Ryby i przetwory rybne	5,0	9,3	15,1	37,3	37,9	23,4	18,6	16,3	21,7	27,7	19,2	20,3	26,9
Razem import nie związany	75,6	113,2	137,3	158,5	167,8	188,8	198,9	164,7	215,3	240,6	253,8	272,5	328,1
Bawełna	323,9	411,7	325,0	307,4	371,9	395,0	331,2	331,1	411,8	404,9	436,6	367,2	442,8
Juta	16,6	22,4	20,2	17,2	22,5	31,9	23,2	19,0	20,8	23,2	26,0	25,9	20,7
Sisal	1,8	1,9	1,9	5,7	15,4	12,0	4,0	9,8	11,5	10,3	6,2	3,4	3,8
Wełna	147,9	218,7	191,4	155,4	155,9	134,2	143,7	123,2	149,2	135,1	124,7	125,4	116,4
Tytoń	56,0	73,0	71,3	80,1	66,8	59,2	55,5	100,4	113,2	118,5	93,3	63,4	29,4
Ryż	15,7	12,9	14,7	49,3	47,0	29,8	26,7	42,6	28,0	34,6	36,6	41,9	42,7
Kawa w ziarnach	13,1	7,6	6,9	24,0	12,6	13,1	22,3	25,8	38,0	47,0	57,7	56,8	81,3
Ziarno kakaowe	13,9	16,1	34,4	24,2	25,9	18,4	21,0	23,2	29,6	29,7	22,9	44,4	62,8
Herbata	9,7	19,9	15,7	27,3	16,3	12,7	20,0	27,5	26,8	30,5	42,4	36,2	30,0
Owoce cytrusowe	11,6	15,8	24,1	26,4	15,7	18,2	16,2	19,6	15,9	26,5	43,7	42,0	47,9
Razem import konieczny	610,2	800,0	705,6	717,0	750,0	724,5	663,8	722,2	844,8	860,3	890,1	806,6	877,8

c. d. tabeli 1

Stosunek importu nie związanego do całości wyłączeń (w %)	11,1	12,3	16,2	18,0	18,2	20,6	23,0	18,5	20,3	21,8	22,1	25,2	27,2
Stosunek importu koniecznego do całości wyłączeń (w %)	88,9	87,7	83,8	82,0	81,8	79,4	77,0	81,5	79,7	78,2	77,9	74,8	72,8
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Surowce pochodzenia roślinnego i zwierzęcego													
Drewno i wyroby celulozowo-papiernicze	63,3	93,3	102,1	102,8	109,6	143,6	165,6	131,4	169,9	185,2	207,8	219,2	261,7
Przędza ze sztucznego jedwabiu	7,3	10,6	20,1	18,4	20,3	21,7	14,7	17,0	23,7	27,7	26,8	33,0	39,5
Bawełna	329,9	111,7	325,0	307,4	371,9	395,0	335,2	331,1	411,8	404,9	436,6	367,2	442,8
Juta	16,6	22,4	20,2	17,2	22,5	36,9	23,2	19,0	20,8	23,2	26,0	25,9	20,7
Sisal	1,8	1,9	1,9	5,7	15,4	12,0	4,0	9,8	11,5	10,3	6,2	3,4	3,8
Wełna	147,9	218,7	191,4	135,4	155,9	134,2	143,7	123,2	145,7	135,1	124,7	125,4	116,4
Tytoń	56,0	73,0	71,3	80,1	66,8	59,2	55,5	100,4	113,2	118,5	93,3	63,4	29,4
Razem	616,8	831,6	732,0	687,0	762,4	797,6	737,9	731,9	900,1	904,9	921,4	837,5	914,3
Surowce pochodzenia roślinnego i zwierzęcego	775,9	1049,3	1001,2	962,1	1075,2	1070,5	1048,5	1044,7	1275,6	1329,4	1389,9	1320,8	1468,8
Inne towary rolnicze	159,1	217,7	269,2	275,1	312,8	272,9	310,7	312,8	375,5	424,5	468,5	483,3	554,6
Stosunek importu innych towarów rolniczych do importu surowców pochodzenia roślinnego i zwierzęcego (w %)	20,4	20,7	26,8	28,6	29,1	25,5	29,6	29,9	29,4	31,9	33,7	36,7	37,8

	Surowce do produkcji towarów spożywczych														
	13,1	7,6	6,9	24,0	12,6	13,1	22,3	25,8	38,0	47,0	57,7	56,8	81,3		
Kawa w ziarnach	13,9	16,1	34,4	24,2	25,9	18,4	21,0	23,2	29,6	29,7	22,9	44,4	62,8		
Ziarno kakaowe	9,7	19,9	15,7	27,3	16,3	12,7	20,0	27,5	26,8	30,5	42,4	36,2	30,0		
Herbata	36,7	43,6	57,0	75,5	54,8	44,2	63,3	76,5	94,4	107,2	123,0	137,4	174,1		
Razem wyłączenia	392,4	708,9	380,5	583,8	642,0	708,0	679,2	801,7	865,5	854,2	690,7	733,6	734,4		
Import surowców do produkcji towarów spożywczych	355,7	665,3	323,5	508,3	587,2	663,8	615,9	725,2	771,1	738,0	567,7	596,2	560,3		
Surowce rolno-spożywcze															
Stosunek importu surowców rolno-spożywczych do importu surowców do produkcji towarów spożywczych (w %)	90,6	93,8	85,1	87,0	91,4	93,7	90,7	90,4	89,1	87,3	82,1	81,2	76,3		
	Produkty żywnościowe														
	15,7	12,9	14,7	49,3	47,0	29,8	26,7	42,6	28,0	34,6	36,6	41,9	42,7		
Ryż	5,0	9,3	15,1	37,3	37,9	23,4	18,6	16,3	21,7	27,7	19,2	20,3	26,9		
Ryby i przetwory rybne	11,6	15,8	24,1	26,4	15,7	18,2	16,2	19,6	15,9	26,5	43,7	42,0	47,9		
Owoce cytrusowe	32,3	38,0	53,9	113,0	100,6	71,4	61,5	78,5	65,6	88,8	99,5	104,2	117,5		
Razem —	102,0	161,0	156,9	376,5	312,2	319,6	322,0	391,9	399,2	388,7	457,5	421,5	550,0		
Import produktów żywnościowych	69,7	123,0	103,0	263,5	211,6	248,2	260,5	313,4	433,6	299,9	358,0	317,3	432,5		
Produkty rolno-spożywcze															
Stosunek importu produktów rolno-spożywczych do importu produktów żywnościowych	68,3	76,4	65,6	70,6	67,8	77,5	80,9	79,9	83,6	77,1	78,3	75,3	78,6		

Źródło: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1968, GUS, tab. 10, s. 10-13; tab. 13, s. 26-31.

od całości importu towarów rolniczych globalnej sumy wyłączeń, tzn. importu nie związanego oraz importu koniecznego, umacniał swoją pozycję. Jest to nader istotne dla dalszych naszych rozważań, ponieważ właśnie import związany jest z importem rolniczym i stanowiący centralny temat rozważań niniejszego artykułu oraz jedno z głównych ogniw całości rozumowania niniejszego opracowania.

Obserwując z kolei zachowanie się wyłączeń w ciągu badanego okresu narzuca się spostrzeżenie, że import nie związany wykazywał w tym okresie gwałtowne tempo wzrostu, podczas gdy import konieczny cechowała słaba dynamika. W rezultacie udział importu nie związanego w całości wyłączeń wzrósł z 11,1 do 27,2%, podczas gdy udział importu koniecznego zmalał z 88,9 do 72,8%. Oba te procesy, to znaczy wzrost udziału importu związanego w całości importu towarów rolniczych oraz wzrost udziału importu nie związanego w całości wyłączeń, któremu towarzyszy spadek udziału importu koniecznego w tychże wyłączeniach, wskazują na istotę zagadnienia. Jest nią wzrastająca rola i znaczenie importu związanego z procesami rozwojowymi i produkcyjnymi naszego rolnictwa. Rola i znaczenie importu związanego oraz jej stopniowy wzrost znajduje swe potwierdzenie w układzie strukturalnym grup towarowych tegoż importu, i tak w dziedzinie surowców pochodzenia roślinnego i zwierzęcego „inne towary rolnicze” wykazują gwałtowną dynamikę wzrostu, przy czym udział ich w imporcie surowców pochodzenia roślinnego i zwierzęcego wzrasta z 20,4 do 37,8%. Stanowi to inny objaw tego samego twierdzenia co poprzednio sformułowano, że w procesach rozwojowych naszej gospodarki rolnej coraz większą rolę odgrywają towary, które mogą również być wytwarzane przez naszą gospodarkę rolną, jak również te, które naszej gospodarce rolnej są potrzebne do dalszego rozwoju.

Szczególne znaczenie posiadają te ostatnie, gdyż w zaopatrzeniu surowcowym naszego przemysłu import konieczny towarów rolniczych traci stosunkowo na znaczeniu na rzecz włókien syntetycznych w przemyśle włókienniczym, materiałów zastępujących skórę w przemyśle obuwniczym oraz oszczędności tytoniowych. Sytuację tę podkreśla stosunkowo duża zależność w rozwoju naszej gospodarki rolnej od importu surowców do produkcji towarów spożywczych. Udział importu surowców rolno-spożywczych, importu związanego z gospodarką, kształtuje się na wysokim poziomie w 90%, jednocześnie udział ten w imporcie surowców do produkcji towarów spożywczych wykazuje, poczynając od 1964 r., tendencję malejącą na skutek stopniowego ograniczania importu zbóż oraz ziaren i nasion oleistych, przy jednoczesnym rozwoju importu kawy, herbaty i kakao. Wzrasta również, choć jest to pozycja drugorzędna, import związany produktów rolno-spożywczych, jak również udział tego importu w imporcie produktów żywnościowych. Oba te procesy wskazują na rosnące potrzeby rynku wewnętrznego, które wyprzedzają możliwości produkcyjne naszego rolnictwa.

Tabela 2

Struktura importu rolniczego w mln zł dewizowych

Rodzaj importu	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Zwierzęta żywe z wyjątkiem rzeźnych	1,5	1,9	1,5	2,0	2,1	2,4	2,7	1,8	2,4	2,6	3,0	1,6	1,4
Surowce rolnno-spożywcze	355,7	665,3	323,5	508,3	587,2	663,8	615,9	725,2	771,1	738,0	567,7	596,2	560,3
Produkty rolnno-spożywcze	69,7	123,0	103,0	263,5	211,6	248,2	260,5	313,4	333,6	299,9	358,0	317,3	432,5
Razem	426,9	790,2	428,0	773,8	800,9	914,4	879,1	1040,4	1107,1	1040,5	928,7	915,1	994,2
Inne towary rolnicze	159,1	217,7	269,2	275,1	312,8	272,9	310,7	312,8	375,5	424,5	468,5	483,3	554,6
Import rolniczy — razem	586,0	1007,9	697,2	1048,9	1113,7	1187,3	1189,8	1353,2	1482,6	1465,0	1397,2	1398,4	1548,8
Struktura importu rolniczego w %													
Zwierzęta żywe z wyjątkiem rzeźnych	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,9
Surowce rolnno-spożywcze	60,7	66,0	50,0	48,4	52,7	55,9	51,8	53,6	52,0	50,3	40,6	42,6	36,2
Produkty rolnno-spożywcze	11,9	12,2	15,9	25,1	19,0	20,9	21,8	23,1	22,5	20,4	25,6	22,7	27,9
Razem	72,8	78,4	66,1	73,7	71,9	77,0	73,8	76,8	74,7	70,8	76,4	65,4	65,0
Inne towary rolnicze	27,2	21,6	34,9	26,3	28,1	93,0	26,2	23,2	25,3	29,2	23,6	34,6	35,0
Import rolniczy — razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego, 1968, GUS, tab. 10. s. 10-13.

Tabela 3

Import ważniejszych towarów rolniczych w mln zł dewizowych

Rodzaj towaru	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Surowce rolnno — spożywcze													
Pszennica	160,4	520,6	374,9	274,4	436,2	449,4	404,5	405,1	575,1	323,5	381,0	388,3	299,7
Żyto	78,6	—	43,8	0,4	24,3	70,6	55,7	93,3	—	—	16,3	—	14,7
Jęczmień	3,3	32,7	33,2	71,9	48,5	62,3	64,3	91,1	60,4	123,7	35,6	96,2	118,1
Kukurydza	7,4	2,9	11,9	2,5	9,2	9,8	33,1	24,1	39,5	163,3	41,7	45,4	56,6
Sorgo	—	—	—	2,4	6,6	20,9	11,8	57,7	23,1	6,1	18,8	15,4	5,2
Ziarna i owoce oleiste	43,6	77,4	36,3	47,3	47,8	36,9	22,3	35,3	37,6	81,0	43,0	32,1	30,3
Razem	293,3	633,6	303,3	498,9	572,6	649,9	591,7	706,6	735,7	697,6	536,4	577,2	524,6

Surowce rolno-spożywcze		355,7	665,3	323,5	508,9	587,2	663,8	615,9	725,2	771,1	738,0	567,7	596,2	560,3
Stożień reprezentacyjności w procentach		92,4	95,2	93,9	98,2	97,6	97,9	96,0	97,4	95,4	94,5	94,4	96,8	93,6
Inne towary rolnicze														
Len		10,9	17,2	12,8	15,5	18,2	11,4	8,4	10,6	5,5	8,5	13,1	14,6	13,4
Skóry surowe bydłce		47,3	47,2	52,1	73,2	69,6	54,3	53,3	34,7	38,1	44,5	93,7	76,4	44,8
Nasiona		9,9	12,2	11,9	12,3	24,1	22,1	17,7	20,7	21,6	22,7	21,1	23,4	21,8
Pasze		4,6	1,5	1,0	17,2	44,6	21,2	33,2	47,7	86,9	116,4	111,0	119,7	149,4
Tusze roślinne i zwierzęce techniczne		53,0	51,8	49,5	82,8	75,7	86,8	91,3	67,8	153,4	123,2	99,6	100,7	111,1
Razem		124,8	129,9	127,3	201,0	232,2	195,8	203,9	181,5	306,5	315,3	338,5	334,8	340,5
Inne towary rolnicze		159,1	217,7	269,2	275,1	312,8	272,9	310,7	312,8	375,5	424,5	468,5	483,3	554,6
Stożień reprezentacyjności w procentach		78,5	59,6	47,4	73,0	74,1	71,7	65,5	57,9	81,4	74,3	72,3	69,2	61,4
Produkty rolno — spożywcze														
Mięso i przetwory mięsne		0,6	15,9	32,7	97,9	36,7	19,0	9,3	87,5	73,7	74,4	111,3	83,9	142,2
Warzywa i owoce bez cytrusowych		11,1	15,1	25,4	27,9	24,8	40,1	77,6	56,9	40,1	82,1	63,6	66,4	76,0
Razem		11,7	31,0	58,1	125,8	61,5	59,1	86,9	144,4	113,8	156,5	174,9	150,3	218,2
Produkty rolno-spożywcze		69,7	123,0	103,0	263,5	211,6	248,2	260,5	313,4	333,6	299,9	356,0	317,3	432,5
Stożień reprezentacyjności w procentach		16,7	25,2	56,4	47,8	29,0	23,8	35,7	46,1	34,1	52,1	48,8	47,4	50,4

Źródło: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego, GUS, 1968, tab. 10.

Dokładniej sprawę tę ujmuje tabela 2. Wykazuje ona, że w imporcie rolniczym podstawową pozycją w strukturze towarowej tego importu były w okresie do 1964 r. surowce rolno-spożywcze, po tym jednak roku udział tychże surowców kształtujący się na poziomie nieco wyższym niż 50% w całości importu rolniczego, wykazuje wyraźną tendencję malejącą. Równocześnie w ciągu całego badanego okresu wzrasta udział produktów rolno-spożywczych z 11,9% w 1956 do 27,9% w 1968 r. Natomiast równolegle, choć w odwrotny sposób niż udział surowców rolno-spożywczych, kształtuje się udział innych towarów rolniczych. Wahaniami udziału surowców rolno-spożywczych w dół towarzyszą wahania udziału innych towarów rolniczych w górę i odwrotnie. W sumie jednak, podobnie jak udział surowców rolno-spożywczych tak i udział innych towarów rolniczych kształtuje się w okresie do 1964 r. na poziomie mniej więcej ustabilizowanym i przeszło dwukrotnie niższym niż udział surowców rolno-spożywczych. Jednakże po 1964 r. zaczyna się rysować wyraźna tendencja do zrównania obu udziałów. O ile w 1965 r. udział surowców rolno-spożywczych wynosił jeszcze 50,3%, a udział innych towarów rolniczych 29,2%, to w 1968 r. udziały te wynosiły odpowiednio 36,2% oraz 35,0%. Tendencja ta, jak się niebawem przekonamy, jest wyrazem nie tylko ograniczenia w pierwszym rzędzie importu zbożowego, lecz także szybkiego powiększania przywozu innych pasz treściwych przy jednoczesnej stabilizacji globalnych rozmiarów importu rolniczego. Obok tego problemu zaopatrzeniowego, zmiany strukturalne importu rolniczego wskazują również na wspomniany już poprzednio nacisk potrzeb rynku wewnętrznego. Wyrazem tego jest szybko rosnący udział produktów rolno-spożywczych, przy czym podkreślić należy, że chodzi tu o produkty rolno-spożywcze z pominięciem takiego artykułu, jak owoce cytrusowe. Te właśnie produkty w połączeniu z posiadającym minimalne znaczenie udziałem zwierząt żywych z wyjątkiem rzeźnych, stanowią część przetworzoną naszego importu rolniczego. Jest ona znacznie niższa od części surowcowej (surowce rolno-spożywcze plus inne towary rolnicze) i kształtuje się na poziomie niższym od jednej czwartej całości importu rolniczego, podczas gdy część surowca obejmuje przeszło trzy czwarte tegoż importu. Jeśli teraz cofniemy się myślą do rozważań na temat struktury eksportu rolniczego, to uzyskamy obraz wyraźnie kontrastowy.

W eksporcie część przetworzona sięgała 70%, a surowcowa jedynie 30%. Tymczasem w imporcie układ jest akurat przeciwny, sytuacja ta jest pod względem gospodarczym jak najbardziej prawidłowa, tym niemniej znajdujemy się w okresie dalszego jej udoskonalenia, wyraża się to po stronie importu w tendencji zwiększania innych towarów rolniczych oraz zmniejszania udziału surowców rolno-spożywczych.

Dla pełniejszego zorientowania się w przedstawionych tendencjach konieczna jest charakterystyka importu rolniczego pod kątem kształtowania

się przywozu poszczególnych ważniejszych towarów¹. Zajmuje się tym zagadnieniem tabela 3, z której danych wynika, że o imporcie surowców rolno-spożywczych stanowią w bardzo wysokim stopniu, bo zbliżającym się do 100%, zboża oraz ziarna i owoce oleiste. W ten sposób malejący udział importu surowców rolno-spożywczych w całości importu rolniczego jest ściśle związany ze stopniową likwidacją importu zbóż, to znaczy problemu zbożowego naszego kraju².

Nieco niżej, ale również na wysokim poziomie kształtuje się stopień reprezentacyjności w grupie innych towarów rolniczych. Przekracza on 70%, wykazując jednak w ostatnich trzech latach badanego okresu tendencję zniżkową. Wskazuje to na swobodniejszy związek innych towarów rolniczych z procesami produkcyjnymi naszej gospodarki rolnej, aniżeli ma to miejsce w wypadku surowców rolno-spożywczych. O ile ta ostatnia grupa jest stosunkowo dokładnie określona asortymentowo, to grupa innych towarów rolniczych wymaga szeregu dodatkowych objaśnień, i tak nasiona w tej grupie obejmują import następujących towarów: nasiona pszenicy, owsa, jęczmienia, kukurydzy, konopi, lnu, słonecznika i buraka cukrowego, ziemniaki sadzeniaki, nasiona traw pastewnych, kwiaty i rośliny ozdobne. Pasze zaś obejmują makuchy, śrutę i mączkę rybną. Tłuszcze i oleje techniczne (tłuszcze roślinne i zwierzęce techniczne) obejmują przywóz następujących towarów: łój techniczny topiony, oleje — rycynowy, tungowy, talowy i lniany, emulgator i gliceryna, przy czym podstawowe znaczenie w tej grupie posiadają łój techniczny topiony oraz olej lniany³. Podany tu asortyment towarów mówi wyraźnie o przynależności grupy „inne towary rolnicze” do tzw. importu związanego. O ile część surowcowa importu rolniczego odznacza się niepotrzebnie wysokim stopniem reprezentacyjności, a więc zbyt małą możliwością manewru, która nie jest jednak konieczna w dziedzinie zaopatrzenia w podstawowe surowce rolne, to zgoła inaczej przedstawia się sprawa w dziedzinie produktów rolno-spożywczych. Tu co prawda stopień reprezentatywności szybko rośnie zaczynając od bardzo niskiego poziomu. Silnie zróżnicowane potrzeby naszego rynku wewnętrznego domagają się nader urozmaiconego asortymentu przywożonych towarów. Stąd konieczność dużej swobody manewru i pozostawienie dużego marginesu na zaspokajanie potrzeb żywnościowych poza tak istotnymi artykułami, jak mięso i przetwory mięsne oraz warzywa i owoce. Tym niemniej pozostaje fakt, że zaopatrzenie importowe rynku w mięso i przetwory, w owoce i warzywa nabiera większego znaczenia. Wydaje się jednak, że w związku z pomyślnym rozwojem naszej gospodarki rolnej proces ten ulegnie zahamowaniu.

¹ J. Tetzlaw, *Analiza towarowa polskiego eksportu rolniczego w latach 1956 - 1966*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1968, Nr 1, tabela 1, s. 127.

² Porównaj tab. 2.

³ Na podstawie informacji Rocznika Statystycznego Handlu Zagranicznego 1967, s. 155 - 157.

Na zakończenie rozważań o stopniu reprezentacyjności, jest rzeczą interesującą określenie go dla całości naszego importu rolniczego. Przedstawia to zagadnienie tabela 4. Stopień ten kształtuje się w granicach 70 do 80% i jest nieco niższy niż stopień reprezentacyjności całego eksportu rolniczego. Wykazuje on jednocześnie wyraźniejszą tendencję zniżkową w ostatnich latach, aniżeli stopień reprezentacyjności całego eksportu rolniczego, czego następstwem jest szybsze zwiększanie swobody manewru po stronie importu, aniżeli po stronie eksportu rolniczego. Stanowi to następstwa zmniejszenia znaczenia surowców rolno-spożywczych przy relatywnym wzroście roli innych towarów rolniczych, których stopień reprezentacyjności wykazuje w ostatnich czterech latach (1965 - 1968) ten-

Tabela 4

Stopień reprezentacyjności importu rolniczego
w mln zł dewizowych

Lata	Surowce	Produkty	Inne towary	Razem towary	Import towarów rolniczych	Stopień reprezentacyjności w %
1956	293,3	11,7	124,8	429,8	586,0	73,3
1957	633,6	31,0	129,9	794,5	1007,9	78,8
1958	303,3	58,1	127,3	488,7	697,2	70,1
1959	498,9	125,8	201,0	825,7	1048,9	78,7
1960	572,6	61,5	232,2	866,3	1113,7	77,7
1961	649,9	59,1	195,8	904,8	1187,3	76,2
1962	591,7	56,9	203,9	882,5	1189,8	74,1
1963	706,6	144,4	181,5	1032,5	1353,2	76,3
1964	735,7	113,8	305,5	1155,0	1482,6	77,8
1965	697,6	156,5	315,3	1169,4	1465,0	79,8
1966	534,4	174,9	338,5	1049,8	1397,2	75,1
1967	577,2	150,3	334,8	1062,3	1398,4	75,2
1968	524,6	218,2	340,5	1083,3	1548,8	69,9

Źródło: Opr. na podstawie danych z tabeli 2 i 3.

dencję spadkową, przy czym waga ich udziału w całości importu rolniczego jest na tyle duża, że tendencja zniżkowa stopnia reprezentacyjności całego importu wystąpiła pomimo, że stopień reprezentacyjności produktów rolno-spożywczych podniósł się w porównaniu 1954 r. na znacznie wyższy poziom. W opisanym co dopiero okresie uelastyczniania struktury towarowej importu rolniczego nie mniej ważną rolę od zwiększania marginesu asortymentowego, znajdującego się poza reprezentacyjną wiązką towarów, odgrywa także bardziej swobodne ich grupowanie. Nazwy w imporcie rolniczym towarów reprezentacyjnych są mniej precyzyjnie sformułowane niż miało to miejsce w przypadku eksportu, co wskazuje na

Tabela 5

Udział towarów reprezentacyjnych w imporcie rolniczym w %

Import rolniczy	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Ogółem	586,0	1007,9	697,2	1048,9	1113,7	1187,3	1189,8	1353,2	1482,6	1465,0	1397,2	1398,4	1548,8
w tym:													
Pszenica	27,3	51,6	25,1	35,7	39,2	37,8	34,0	29,9	38,7	22,0	27,2	27,7	19,3
Żyto	13,4	—	6,2	0,0	2,2	5,9	4,7	6,9	—	—	1,1	—	9,5
Jęczmień	0,5	3,2	4,7	6,8	4,3	5,2	5,4	6,7	4,0	8,4	2,5	6,8	7,6
Kukurydza	1,2	0,2	1,7	0,2	0,9	0,8	2,8	1,7	2,6	11,1	3,0	3,2	3,6
Ziarna i owoce oleiste	7,4	7,7	5,2	4,5	4,3	3,1	1,9	2,6	2,5	5,5	3,0	2,3	2,0
Len	1,8	1,7	1,8	1,4	1,7	0,9	0,7	0,7	0,3	0,5	0,9	1,0	0,8
Skóry surowe bydłęce	8,0	4,6	7,4	6,9	6,2	4,5	4,4	2,5	2,5	3,0	6,7	5,4	2,9
Nasiona	1,7	1,2	1,7	1,1	2,1	1,8	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,7	1,4
Pasze	0,8	0,1	0,1	1,6	4,0	1,8	2,7	3,5	5,8	7,9	7,9	8,5	1,0
Mięso i przetwory mięsne	0,0	1,5	4,7	9,3	3,3	1,6	0,8	6,4	4,9	5,0	7,9	6,0	7,2
Tłuszcze roślinne i zwierzęce techniczne													
Warzywa i owoce bez cytrusowych	9,0	5,1	7,1	7,8	6,8	7,3	7,6	5,0	10,3	8,4	7,1	7,2	9,6
Sorgo	1,8	1,5	3,6	2,6	2,2	3,3	6,5	4,2	2,7	5,6	4,6	4,7	4,9
	—	—	0,4	0,2	0,6	1,7	1,0	4,2	1,5	0,4	1,3	1,1	0,3

Źródło: Na podstawie danych z tabel 3 i 3.

potrzebę większej elastyczności w dostosowaniu zaopatrzenia importowego do potrzeb przemysłu, rolnictwa i rynku, aniżeli w przypadku zmian asortymentowych od strony eksportu rolniczego. Prowadzi to do ostatniego etapu niniejszych rozważań. Chodzi to o wyodrębnienie towarów posiadających największe znaczenie w imporcie rolniczym, czyli tak zwanych towarów wiodących. Zagadnieniem tym zajmuje się tabela 5.

W przeciwieństwie do eksportu lista towarów reprezentacyjnych jest znacznie skromniejsza, a w związku z tym udziały poszczególnych towarów znacznie wyższe, nie ma więc tu potrzeby wprowadzania wielkości granicznej udziału. Istota zagadnienia leży tu w obserwowaniu zmienności udziału poszczególnych towarów. Punktem wyjścia rozważań jest twierdzenie, że dla całości importu rolniczego dominujące znaczenie posiada udział zbóż. Łączny udział pięciu wymienionych w tabeli 5 zbóż kształtował się na przestrzeni badanego okresu następująco: 42,4%, 55,0%, 37,7%, 42,9%, 47,2%, 41,4%, 47,9%, 49,4%, 46,8%, 41,9%, 35,1%, 40,8%, 40,3%. Udział ten, mimo wysokiego poziomu, wykazywał na przestrzeni badanego okresu tendencję zniżkową, która zaznaczyła się wyraźnie w okresie lat 1965 - 1968. Oznacza to, że nasz import rolniczy ma, jak dotychczas, za główne swoje zadanie uzupełnianie niedoborów produkcyjnych, które wynikają z niedostatecznego do tej pory rozwoju naszej produkcji rolnej. Drugą pozycją określającą charakter naszego importu rolniczego są ziarna i owoce oleiste. Tu również zarysowała się wyraźna tendencja malejąca. Zjawisko to wynika z pomyślnego rozwoju w naszym kraju produkcji rzepaku, co pozwala na substytucję innych ziaren pochodzących w znacznej mierze z innych stref klimatycznych niż nasza⁴.

Oba omówione tu zjawiska wskazują na pierwszą cechą charakterystyczną przebudowy strukturalnej naszego importu rolniczego, drugą cechą stanowi wzrost udziału nasion i pasz. Tendencja ta wskazuje na zaopatrzenie importowe mające na celu uintensywnianie naszej gospodarki rolnej przy równoczesnym, jeśli chodzi o paszę, przyspieszeniu rozwiązywania problemu zbożowego. Cecha ta wiąże się z następną. Stanowi ona mianowicie motor napędowy, dzięki któremu grupa „inne towary rolnicze” nabiera relatywnie coraz większego znaczenia, kosztem grupy „surowce rolno-spożywcze”. Dzieje się tak, mimo że pozostałe udziały innych reprezentacyjnych towarów rolniczych wykazują dość znaczną stabilność.

Ostatnią wreszcie cechą charakteryzującą zmiany strukturalne importu rolniczego jest wzrost udziałów towarów z grupy produktów rolno-spożywczych, które posiadają podstawowe znaczenie dla zaspokajania potrzeb rynku wewnętrznego i utrzymania na nim równowagi. W sumie

⁴ Wspomniany tu problem zastępowalności stanowi właśnie przyczynę dla której ziarna i nasiona oleiste włączono do importu związanego mimo, że jest to w znacznym stopniu import konieczny towarów nie dających się produkować przez naszą gospodarkę rolną.

można powiedzieć, że struktura towarowa naszego importu rolniczego podlega przebudowie, mającej na celu ściślejsze jej dostosowanie do konfiguracji popytu krajowego tak produkcyjnego jak i konsumpcyjnego. Proces ten jest wyrazem i przebiega na tle zmian zachodzących w naszej gospodarce rolnej. Współdziałanie rozwijającej się produkcji rolnej z importem rolniczym pozwala odpowiednio kształtować krajową produkcję rolną, w zależności od potrzeb rynku krajowego i rynków zagranicznych. Prowadzi to w ostatecznym wyniku do określonej struktury eksportu rolniczego, która w swym zróżnicowaniu asortymentowym musi jak najściślej dostosowywać się do potrzeb konsumenta zagranicznego. W ten sposób ulega podkreśleniu zasadnicze znaczenie importu rolniczego dla rozwoju naszej produkcji rolnej, a jednocześnie ujawnia się fakt pośredniego jedynie związku między importem a eksportem rolniczym⁵. Na podstawie ostatnich trzech lat można przy tym stwierdzić, że bezpośrednio powiązań krajowej produkcji rolnej z importem rolniczym przesuwają się w coraz większym stopniu na płaszczyznę globalnej struktury importu rolniczego, gdy tymczasem rola surowców rolno-spożywczych ulega zmniejszeniu. Nie potrzeba przy tym dodawać, że w tym układzie stosunków pośredniość powiązań między importem surowców rolno-spożywczych a eksportem produktów tej branży ulega postępującemu rozluźnieniu.

THE STRUCTURE OF GOODS OF THE POLISH AGRICULTURAL IMPORT IN THE YEARS 1956-1967

S u m m a r y

The analysis of the agricultural import to Poland in the years 1956-1967 is difficult considering the variety of groups of goods that require different treatment. In the mass of imported agricultural products, taken as a whole, there stand apart products that cannot be produced in the climatic and soil conditions of our agriculture and products that are imported at present but in future can be produced by our agriculture in sufficient quantities. The basical position in the agricultural import until 1964 had the agricultural and food products. Since that time the participation of these products has shown a distinct decreasing tendency. In the whole of the examined period the participation of ready agricultural and food products increases.

On the formation of size of the agricultural import influence considerably the needs of home market.

The analysis of the Polish agricultural import deals as well with the phenomena as e. g. the assortment structure of import in groups and import of more important agricultural products. The structure of goods of the Polish agricultural import is changing. It becomes closer connected with the configuration of productive and consumptive home demands. This process is connected with definite changes in the structure of agricultural economy.

⁵ Jerzy Tetzlaw, *Produkcja Rolna i Eksport Rolno-Spożywczy*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1967, nr 2, s. 199.